NAAUW-KEURIGE
VOYAGIE,
VAN
NICOLAAS CLENARD,
Hoog-Leeraar in d'Academie tot *Leuven*, door *Vrankrijk*, *Spanjen* en *Portugaal*,

NA
AFRICA;
Gedaan in het Jaar 1535. en vervolgens.

Handelende beknoptelijk van de wellustigheyd der FRANSSEN, de armoede, en belacchelijke grootsheyd der SPANJAARDEN, en PORTUGYSEN, verscheyde seldsaamheeden van MAHOMETH en sijnen ALCORAN: als mede de Pelgrims, na MECCA reysende, met eenige bysonderheeden van de Stad FEZ.

Getrokken uyt des Reysigers eygene Brieven, geschreeven aan den Geleerden

JACOB LATOMUS,
En andere sijner goede Vrienden.

Met noodig Regitter en Konst-Print verrijkt.

TE LEYDEN,
By PIETER VANDER AA, Boekverkoper,
Met Privilegie.

NAAUW-KEURIGE VOYAGIE, VAN NICOLAAS CLENARD,

Hoog-Leeraar in d'Academie tot *Leuven*, door *Vrankrijk*, *Spanjen* en *Portugaal*, na *Africa*, gedaan in 't *Jaar* 1535. en vervolgens,

Uyt sijn eygen Brieven, by een versameld.

Aan den Geleerden

JACOB LATOMUS,

En andere geschreeven.

1535.

Reys-lust des Schrijvers.

NA dat ik eenigen tijd tot Leuven mijn verblijf had gehouden / wierd ik belust / om vreemde Landen te besien / met dit oogmerk reysde ik na Parijs, en van daar quam ik met veel vermaak in Gasconje, 't welk ik / voornamentlijk omtrent St. Martin, een gelukkig Land agte. Van dit Landschap / mogt men met goede reeden wel seggen / het is goet, hier drie Tabernakelen te maaken. Maar een van ons geselschap seyde / dat wy wel haast een ander deuntje souden singen, als wy de *Franse* keuken, en wijn-bergen, uyt het gesigt souden quijt weesen. Dit scheen ons in 't eerst wel vreemt om te hooren / maar wy hebben 't egter kort daar na / inder-daad soo bevonden: also wy soo haast geen voet in Biscaayen setteden / of wy moesten ook met eenen het vasten leeren. D'Een bragt wat brood / d'ander wijn / de derde wat rasijnen / en aldus vonden wy 't spreek-woord bewaarheyd: dat men in *Vrankrijk*, sijn geld met wil, of on-wil moet; maar in *Spanjen*, al wil men al, het selve niet kan verteeren. Onsen Heer Patroon Ferdinand versorgde ons op den weg / soo dat 'er soo weynig ontbrak / als mogelijk was / maar 't lag soo met de gelegentheyd van 't Land / dat al sijn sorg te vergeefs was.

Lof van *Vrankrijk*.

Slegte getuygenis van *Spanjen*.

Niet ver van Victoria, waaren wy in een Herberg / daar men niet meer / als een drink-glas over Tafel had / dit by ongeluk breekende / waaren wy genootsaakt / met Diogenes uyt de hand te slorpen / alsoo 'er in dese heele kroeg / nog kan / nog kroes / of glas / meer te vinden was. Middeler tijd / quamen daar nog andere Reysigers / die een glas hadden mede gebragt / maar soo lang als sy selfs aaten / konden wy dat niet krijgen. Dit was het eerste geregt / dat men ons in Spanjen op-diste / de rest sal volgen. Biscaayen heeft ons alle lekkernyen afgewent / en bereyt tegens 't aanstaande gebrek lijden.

De *Spaanse* armoede.

Te Burgos koomende / waaren wy seer koud / dog konden maar een Takke-bos krijgen. Te Valladolid bleeven wy 10 daagen / tot dat wy sekerheyd hadden / van een bequame huys-vesting / alsoo het Keyserlijk Hof / doen tot Methymne was / daar wy heen wilden: wy wierden geherbergt by den Onder-Koning (Viceroy) van Indiën, en hadden gemak / en onthaal naar wens.

Komt te *Burgos*.

Kort daar aan quamen wy tot Salamanka, waar alles wel te krijgen is. Hier mag men Knegten / en Meyden bekoomen / en ook houden / als vrye menschen toestaat.

Van daar tot *Salamanka*.

Van Salamanka zijn wy tot Seviliën, en van daar / tot Evora in Portugaal gekoomen / in 't welk / als ik eerst in quam / dagt my / dat my een hoop Duyvelen tegen quamen / soo veel swatte Mooren sag ik. Hier woont seer leuy volk / en men sou 'er naauwlijks kous / of schoen / of yets diergelijks konnen bekoomen / ten waar / dat daar Ambagts-luyden uyt Nederland quamen / die de luyden hielpen / alsoo sy het arbeyden voor groote schande agten. Als men sig wil laaten scheeren / moet men een knegt mede senden / die den Signor Barbier sijn gereedschap na draagt / en nog stuurt men wel vier-maal / eer hy eens komt. Geen Vrouwen zijn hier ook / die voor u ter Merkt gaan / of yets koopen sullen / sulks moet door Slaven geschieden; maar sy dienen alleen om by te slaapen / en haar daar toe op te pronken. De Slaven en Slavinnen verschillen in dragt / of zeeden niet veel van malkanderen / nog men kan in 't gemeen / niets menschelijks aan haar vinden / als de gedaante: sommige houden veele van dese Slavinnen om haar voordeel / gelijk men in Nederland de Duyven houd / 't is haar Meesters aangenaam / dat mense beslaapt; want hier door krijgense dan somtijds nog een Slaaf te meer.

Seviliën en *Evora*.

1535.

Luyheyd der *Portugysen*.

Hun verwaande grootsheyd.

Beschrijving van de Slaven en Slavinnen.

Ik houde maar eenen knegt / dien ik te Salamanka gehuurt heb / die alles voor my waarneemt: maar soo ik 's Lands wijse sou volgen / moest ik een Muyl / met vier / of vijf Knegts houden; en ingevalle my de middelen ontbraaken / om dit uyt te voeren / soud' ik t'huys moeten honger-krokken / om heerlijk op de straat te konnen braveeren / gelijk hier veele doen / die daar mede haar self laten voorstaan / groote Hanssen / of Hof-jonkers te weesen: selfs de Slaven / die naauwlijks yets anders als Radijs / en andere slegte Wortelen te eeten krijgen / willen nog liever dese armoede lijden / als een Ambagt leeren. Hier van komt het / dat die niet meer middelen heeft / als een gemeen Burger in Holland, seven of agt Slaven houd / en dese vinden nog alle haar werk: want twee gaan 'er voor uyt / de derde draagt een hoed / de vierde een mantel / of 't begon te reegenen; de vijfde een muyl-ring / de sesde fluweele muylen / de sevende een kleer-beesem / de agtste een doek / om 't sweet van 't Paart af te droogen / terwijl sijn Heer in de Kerk is / of met yemand van sijn vrienden spreekt; de negende draagt een kam / om sijn Heer 't hayr te kemmen / of hem yemand tegen quam / die hy moest groeten / op dat sijn hayr niet onfatsoenlijk leggen soude. Dit alles heb ik self gesien / en al woud' ik nog soo veel geld geeven / ik soude geen vry Knegt / of Meyd krijgen: ja ook onse Lands-luyden / die daar koomen / zijn gedwongen / de gewoonte van 't Land na te volgen / en Slaven / gelijk 'er de manier is / te gebruyken: want die daar een stuk vleys uyt de Hal t'huys droeg / soude self voor een slaaf aangesien werden.

Hoogmoed en hovaardy der *Portugysen*.

Selfs die der Slaven.

(*Siet volgende Figuur.*)

Aardige staaltjens van de *Portugyse* grootsheyd

Niemand wil voor Knegt of Meyd dienen. Maar gedwongen, Slaven, of Slavinnen te gebruyken.

1535.

Groot gebrek van waater in de Soomer.

In July, is 't hier ſeer heet / men vind dan naauwlijks in de heele Stad een Put / daar waater in is / die dan van dorſt niet willen ſterven / moeten haar voor 8 / of 10 daagen van waater voorſien / dat buyten de Stad moet gehaald werden. Daar ſitten ook wijven op de Markten / met waater te koop / gelijk of 't Wijn / of Bier was: een groot Heer / die met veel Slaven agter hem aan komt rijden / eyſcht hier wel een dronk waater / en drinkt die op de ſtraat heel ſmaakelijk uyt / dit werd hem geenſints ſchande gerekent; maar 't is by eenige ſchande / ſoo sy met een gaſt in een kroeg zijnde / den ſelven met geen roemer wijn ſouden ververſſen.

Reys na *Braga*. Geſelſchap van den Schrijver.

Doen wy nu lang genoeg tot Evora geweeſt hadden / huurde ik drie Muyl-eſels / daar twee Muyl-drijvers by waaren / en kogt twee Paarden / voor my en mijn Knegt. Als de meeſte hitte van den dag over was / begaven wy ons op reys na Braga; hebbende tot ons geſelſchap / drie ſwarte Slaven / genaamt Dento, Nigritius en Karbo. Men ſoude geſegt hebben / ſoo men ons onbekend geſien had / dat daar een Biſſchop quam aan-rijden. Na dat wy tegens den Avond / van Evora vertrokken waaren / quamen wy laat in den nagt / aan d'eerſte Herberg / daar geen Wijn was te krijgen / maar sy weeſen ons in 't naaſte huys / daar sy al te bed waaren / ſoo dat wy ons genootſaakt vonden / om onſe fleſſen / die wy wel verſien hadden / aan te ſpreeken. Ik vraagde / waar wy onſe beeſten ſouden waateren? sy antwoordden / dat 'er in 't heele Dorp geen waater was. Verder vraagde ik / of ſy dan geen waater in huys hadden? sy ſeyden / ſes kruyken, en daar mede moeſten haar onſe beeſten vergenoegen / en het koſte nog ſoo veel / dat men 'er in Braband wel Bier voor ſoude gedronken hebben.

Herberg daar geen wijn, en naauwlijks waater was.

Seer ellendige Slaapplaatſen.

Als 't ſlaap-tijd geworden was / wierd ik op een Bed geleyt / omtrent een Voet / of twee korter / als ik / had het ſoo wel in de Winter geweeſt / buyten twijffel mijn beenen hadden van de koude verſtijft. Mijne Dienaars / die in mijn huys gewoon waaren / op ſagte bedden te leggen / moeſten haar hier met een mat vernoegen.

1535.

Den tweeden nagt / doen wy op de bergen Ariel (nu Aroyplos) quamen / vonden wy een hutjen / daar wy naauwlijk onſe ſakken en pakken in koſten bergen / daar was geen ſtalling voor de Paarden / en qualijk leg-plaatſen voor de menſchen. Wy vraagden de Waardin / of ſy geen Gerſt had? sy ſeyde / neen: maar datſe wel Rog had. 't Schijnt / dat in Spanjen nog Hooy / nog Haver te vinden is / maar wel Gerſt en Kaf: hier quam ons de knap wel te pas / die wy op voor-raad gekogt hadden / vreeſende onder weeg niet veel te ſullen vinden. Onſe Paarden bleeven den geheelen nagt / onder den blaauwen Hemel / met onſe mede-geſellen: maar ik / die Heer en Meeſter was / moeſt wat makkelijker gekoeſtert werden / als d'andere; dus had ik d'eer / dat ik my op de ſakken en pakken ſchikte / hier leyd' ik my ſoo bequaam op / dat hooft en rug tamelijk konden ruſten / met de reſt van 't lighaam moeyde ik my niet. Ik had qualijk een uur ſoo geleegen / of ik wekte de Muyl-drijvers / mids ik het onbehoorlijk agte / dat ik de heelen nagt / op ſoo veel ſteekende ſorgen / ik meen ſakken / ſlaapen ſoude / maar nu al wakker zijnde / konden wy nog niet reyſen / alſoo 't duyſtere Maan was / dus was ik genootſaakt / my op mijn voorige Muyl-drijvers Tapijten (welker leeven ik dies tijds fraay leerde) wederom tot ſlaapen te begeeven.

Andere Herberg daar 't nog ſlegter was. Sy gedwongen hun knap-ſakken aan te ſpreeken.

En alle, behalven den Schrijver, onder den blaauwen Hemel te ſlaapen.

Onder-tuſſen begon haar de Maan te vertoonen / en wy vorderden onſe Reys / door d'ongebaande wildерniſſen / die wy nog paſſeeren moeſten / welke ſoo onbereeden waaren / dat wy tot den middag toe / zijnde 10 volle uuren / naauwlijks vier mijlen gevordert hadden / hier ſtruykelde een van onſe Paarden / en 't ſoude my ook gebeurt hebben / maar ik wierd indagtig / dat men

Ellendige weegen in *Portugaal*.

ſulks

1535.

fulks met den toom moet voor-komen / en aldus verhoorde ik het. Hier hielden wy ons middag-maal / en leegden onse flessen volkomentlijk / onbesorgt voor de naaste maaltijd / alsoo de Muyl-drijvers seyden / dat wy over de *Tagus* spijs en drank genoeg souden vinden : 't gebiel / dat wy wat te laat aan de Rivier quamen / om daar over te scheepen / soo dat wy gedwongen waaren aan dese zijde te blyven / hier vonden wy een Herberg / daar in sulk een buffel van een Waard woonde / dat ik hem (was ik Koning geweest) sou hebben laten op-knoopen / of ten minsten in een gat smijten.

Het gesleg der Muyl-drijvers valt slegt uyt.

Aardigen uytspraak over een buffel van een Waard.

Na dat ik niet weynig op de Muyl-drijvers geknort had / om dat sy niet harder hadden aangedreeven / quam ik aan sijn deur en seyde / goeden avond Huys-heer: maar de Nar wist qualijk / of hy woude antwoorden / of niet: ik vraagde / of hy Kaf had ? hy sweeg / en wandelde ging en weer: ik geloof / dat hy vast besig was / om t'overleggen / met wat heerlijk avond-maal hy ons tracteeren soude : ik vraagde hem voor de tweede-maal / of hy geen Kaf had ? doen quamt 'er uyt / dat hy 't niet had : ô ellendig *Portugaal*! hoe gelukkig zijnse , die sonder u te sien , evenwel gelooven , dat het met u soo schraal gestelt is ; terwijl ik toornig / en gants t'onvreeden / my vast ging nedersetten / quam 'er na lang bidden / roepen en tieren / nog wat voor de Paarden: Hemel! dagt ik / wat gaat ons aan / soo 't Volk aan d'ander zijde niet beter is. Eyndelijk vraagde ik hem / wat hy voor ons te knappen had ? en sag ondertussen een kleyn potje / met nog kleynder stukjes Spek daar in / te vuur: hier van versogt ik / wat te hebben , dat hy my gaf / maar op de wijse / als de Genevoysen het Vlees deelen / want ik kreeg een groot stuk / als een Okker-noot / en even soo veel mijn Knegt. Gevraagt naar Eyeren ? antwoorde hy / 't was nu geen tijd van Eyeren ; en of hy geen Hoenders hield ? seyde hy / neen. Wy door-snuffelden wel alles / of wy voor onsen honger yets konden vinden / maar vonden niets; eyndelijk seyde ik tot de Waardin / of sy van Speck-nat, ons niet een sop kon klaar maken : haar antwoord was / dat het al te ongesond was, ik antwoorde / dat sy 't maar geeven sou , soo als 't was , op dat ik 'er mijn Brood in mogt soppen, doen seyde sy / dat sy het had uytgegooten : ik vraagde mijn Knegt / of 'er nog Wijn in onse flessen was , en hy vond / na scherpe huys-soeking / nog een schaaltje vol / daar wy met ons Brood een Papegaay-sopje van maakten / om de spijs / daar mede wy ons op dit avond-maal over-brast hadden / wat te doen teeren: maar als nu dit schaaltje geleegt was / was ik nog hongeriger als te vooren / soo dat ik de Waardin nog om wat Speck / raauw / of gekookt / aansprak: dese seyde / dat het tegens den nagt ongesond was, dat wy voor goede munt moesten aanneemen / alsoo 'er tegens wil van soo een meesters niets was te krijgen.

Klagten des Schrijvers over de slegte Herbergen in *Portugaal*.

Moet daar honger en gebrek lijden.

Versoek aan de Waardin.

Aardig antwoord.

Ik verweet de Muyl-drijvers / dat sy my hadden bedroogen; seggende, gy beloofde my, by de Rivier *Tagus* van alles vol op te sullen vinden, en ondertussen vergaan wy hier van honger. Wederom vraagde ik den Waart / of hy geen Vis had ? hy gaf tot antwoord / dat het geen Vis-dag was; wien sou sulk bescheyd niet raasend maaken. Maar ik wierd radeloos / en verleegen / in al honger-brokken / terstond komt my van Ajuyn in den sin / die ik in mijn jonkheyd / wel gebraden had gegeeten / daar vraagde ik om: maar met een beklemt hart / en tussen vrees en hoop / dat hy weer neen soude seggen: egter quam 'er uyt / dat hy eens sien soude , of hy se had , t'allen geluk quamen 'er twee voor den dag / waar van / terwijlse maar brieden / mijn tanden waterden / als of ik se in Faysanten soude setten : ik knapte der ook een met onsonderen smaak op / den anderen aten mijne Dienaars / en likten nog vingers en duymen / na dat hy op was.

Den Schrijver bekijft de Muyl-drijvers.

Gebraaden Ajuyn voor een lekker beetje gegeeten.

Als wy dus met articulen gegeeten hadden / vraagde ik na een bed voor my / en een voor mijn Knegt: den Bolt antwoorde / dat het aldaar geen beddens tijd was, waar over my het hert in de schoenen sonk / alsoo wy twee nagten aan een / erger als beesten geleegen hadden / en vermoeyt waaren van 't reysen / soo dat ons wel een gemakkelijke rust-plaats soude gevoegt hebben : ik kreeg eyndelijk / na veel smeekens / en beloften / een bed / en vond de vertelling der Poëten , van dat de *Tagus* goud voort brengt, alhier / maar anders om / bewaarheyd / alsoo sy het ons / uyt onse beursen deede voort brengen : want hoe ellendig / maager en slegt wy onthaalt waaren / moesten wy het nogtans seer duur betalen ; behalven / het geene dien Schacheraar / ons met al willens te misteekenen / nog ontdraayde / als of wy aan een ongeluk nog niet genoeg hadden.

Aardige Sin-speeling op de *Tagus*.

Hoe slegter onthaalt, hoe meerder geschooren.

Over de Rivier was alles beter na onse sin / eerst quamen wy te Coimbra , van daar te Braga , voorts te Castel-branco : alsoo ik had voorgenoomen drie Jaaren in Portugaal, of Spanjen door te brengen / in hoop / dat ik van seeker Arabier, die daar verwagt wierd / eenige vreemde taalen soude leeren.

Komt te *Coimbra*, *Braga* en *Castel-branco*.

Ach ik onbesonne ! die mijn rust en gemak kon houden; liet my door lust van Uyt-landse spraaken te leeren / vervoeren / om met soo veel moeyten / en ongemak / over Bergen en Dalen / Zee en Klippen / lijdende honger en dorst / hitte en koude / om te swerven. Ik was van voorneemens Salamanka (daar de voornaamste Academie van Spanjen is /) Saragossa, Murcia, Granaada, Seviliën , Coimbra (zijnde 't eerste Hooge-school van Portugaal) te gaan besien; hoopende / aldaar geleegentheyd te sullen vinden / om d'Arabise Taal te konnen leeren : te Coimbra hoorde ik een Professor in de Regten / die duysend ducaten jaarelijks tot een wedde had: hier seyde men my van een Potte-bakker van Turkse af-komst / die groote ervarentheyd in 't Arabis had / en van seekeren Pincianus tot leer-meester in die taal gebruykt was / waarom ik terstont wederom na Andalousiën keerde ; onderweegen bequam ik tijding / dat mynen gewesen huys-waard / Joannes Parvus was overleeden / waar op ik te rug na Evora trok / alwaar ik hem kloek en gesond vond.

Voorneemen des Schrijvers.

Keert weder na *Andalousiën*.

Na dat wy nu malkanderen eenige dagen met weder-zijds genoegen verselt hadden / zijn wy beyde wel te pas van een gescheyden / en ik tot Seviliën gekoomen / daar ik den Potte-bakker opsogt / en ook vond met sijn beslijkte armen aan 't rad sitten / hoewel hy my sijn dienst / om te onderwijsen / weygerde / voor reden geevende / dat hy nu te oud was, en ook wat anders te doen had, also hy eenige kennis van genees-middelen hebbende, de Genees-oeffening tragte aan te vaarden ; ik liet hem nog door een ander aansoeken / dat hy my maar een weynig geliefde te leeren, of op mijn vragen maar t' antwoorden, terwijl hy aan sijn rad sat, dog hy bragt veele gewigtige redenen tot sijn verschooning by.

Komt tot *Seviliën*.

Sijn versoek aan een Potte-bakker.

Hier op trok ik na Granaada , dewijl ik verstond / dat 'er t' Almeria , zijnde nog 30 mijlen verder na de Zee-kant / een Morisk was / die my de taal wel soude leeren: naa niet weynig moeyte te Granaada gekoomende / wierd my berigt / dat het seer gevaarlijk was na *Almeria* te reysen, om de stroopende *Mooren* , welke het daarom heen seer onveyl maakten; ik sond derhalven mijn knegt derwaards af / met een brief van den Marquis van Granaada , welke hy op mijn versoek / aan den Heer van den Morisk , die in 't Arabis seer ervaren was / geschreeven had: maar daar quam geen ander antwoord / als dat den Heer hem niet minder , als voor 200 ducaten wilde verkoopen: ik ben 'er derhalven self na toe gereyst / als ik daar quam / wilde hy 'er drie hondert voor hebben / dat in soo korten tijd al veel was opgeslagen. Eyndelijk quam ik met den Marquis van Granaada aldus over een / dat ik sijne soonen de *Griekse* taal soude leeren , en dat hy my daar voor het geselschap van desen *Morisk* soude doen hebben.

Trekt naa *Granaada* en van daar naa *Almeria*.

Maakt een verdrag met den *Marquis* van *Granaada*.

Ik begaf my aanstonds aan de Arabise taal / en

1535.

om alderhande boeken / die daar in beschreeven zijn / op te soeken: te Granaada vond ik verscheyde boeken / die nergens te koop zijn / welke ik van deesen Moor liet uyt-schrijven. Ik wenste / dat my alle boeken / die d' Inquisiteurs onder haar hebben / ook ter hand gesteld wierden / sy souden my ook nog al dienst konnen doen.

Den Schrijver geraaden, om tegen *Mahometh* te schrijven.

Als ik hier nu eenigen tijd geweest was / heeft my Franciscus Vittoria geraaden / om tegen *Mahometh* te schrijven, also 'er nog een groot deel van *Spanjen* met die *Kettery* besmet was, en men ook voor die schaapen bysondere sorg hoorde te draagen; dat ik dit boek maar in *Latijn* behoefde te schrijven, en dat het dan wel haast in 't *Spaans* en *Grieks* soude overgeset weesen; eyndelijk dat heel *Griekenland*, 't welk nu meest dese *Kettery* heeft ingesoogen, door dit middel tot beter verstand en gedagten kon gebragt werden: maar ik hield deesen last te swaar voor mijne schouders / also my goed dagt / dat ik billijk eerst den Alcoran moeste leesen en oversetten / als d' uyterste dwaasheyd zijnde / tegens yets te schrijven / dat men selfs niet verstaat: nogtans had ik ook een innerlijke trek / om 't stuk by der hand te vatten / daar my Vittoria toe geraaden had / en ik begon ten dien eynde met mijnen Moor den Alcoran vlijtig te leesen: dit is een-boek by de Turken en Mooren, soo hoog geagt / als de 5 boeken van Moses by de Jooden, of het Testament by de Christenen, 't is opgekropt met grollen en ketteryen: ,, Eerstelijk ontkennen sy / dat Christus God is / of dat hy soude gekruyst zijn / met veel andere seer groove leugens en lasteringen / tegens de waarheyd des Euangeliums strijdende: sy seggen ook / dat gelijk door Christus de Wet der Ceremonien van Moses is vernietigt / alsoo ook door Mahometh, alles is te niet gedaan / wat Christus had bevoolen.

Maar hy wilde eerst den *Alcoran* leesen en over-setten.

Agting der *Turken* en *Mooren* van den *Alcoran*.

Is vol verdigte leugens, en verfoeylijke lasteringen.

Hier bestaat dan het verschil in / dat men haar bewijse / dat *Christus* van eeuwigheyd is, en dat sy nog uyt het *Oude Testament*, of uyt het *Euangelium* bewijsen, of beweeren konnen, dat 'er een *Mahometh* na *Christus* moeste koomen: ten anderen soo moest men den Alcoran en Suna (dit is een boek / daar alle de woorden en werken van dien dolle-man en aards-bedrieger in geboekt zijn) eens met aandagt en verstand overweegen / en soo deese boeken eens getrouw over-geset waren / soud 'er niemand soo onreedelijk / of soo sot weesen / die deese sotte beuselingen en valse verdigtselen soude konnen geloof geeven.

Tot een proefje sal ik hier in-lassen / 't welk ik self geleesen en mijn meester my uytgeleyt heeft: wy lasen in den Alcoran van 't Paradijs, en daar stond onder andere aldus van geschreeven: wy sullen daar ook suyvere vrouwen hebben; suyvere seyde hy / dat is van haare maand-stonden / soo dat sig de mannen altijd met haar sullen moogen vermengen: hoe / seyd ik / sullense in 't *Paradijs* ook trouwen? voor-seeker, antwoorde hy / maar daar sullen geen kinderen van koomen, de vrouwen sullen daar alleen tot wellust dienen; soo dat yeder man daar verscheyde vrouwen sal hebben, na dat hy veel, of weynig sonden begaan heeft.

Gedagten van *Mahometh* weegens het *Paradijs*.

Dit is voorwaar niet om te lagchen / maar het geeft ons eer en meer stof en reeden / om over de verblindheyd in deese vuyle kettery te weenen / die nogtans wijder als de geheele Christenheyd door de wereld verspreyd is: nog verhaalde hy uyt den selven *Alcoran*, dat 'er in 't *Paradijs* veel meer vrouwen, als mannen souden weesen, op welk voorbeeld men in dit leeven wel vier vrouwen mogt neemen / en nog daar-en-boven soo veel slavinnen koopen en gebruyken / als men wil / en weer soo wel d' een als d' ander / als sy onvrugtbaar zijn / verstooten / of verlaaten: dus had Mahometh self op eenen tijd 10 vrouwen. Dese groote Propheet / op seekeren tijd tussen de graaven wandelende / wees op 2 Tomben / seggende / die daar in begraaven leggen werden nu al in de Hel gepijnigt, maar sullen haast verlost werden: de sonde / die sy begaan hebben / is / dat d'eene klapagtig was, en veel na nieuwe tijdingen vernam, en den anderen sig selven niet genoeg gesuyvert had, als hy sijn water maakte.

Hoe ver dese kettery verspreyd is.

Hoe veel Wijven dat *Mahometh* had.

Een *Quakje* van desen *Aarts-Ketter*.

1535.

Hier sal ik u nog wat anders verhaalen: ,, gelijk Moses den Israëliten bevoolen had / drie-maal 's jaars voor den Heere te verschijnen / soo moeten sy ook eens in haar leeven na Mecca gaan. Dit legt op den berg Pharon, alwaar sy beuselen / dat Abraham plag te bidden: hier komt jaarlijks van alle kanten een groote swarm menschen; die altijd het getal van 600000 moeten uyt-maaken / of soo hier aan ontbreekt: wie kan sig onthouden van lagchen? daalen daar soo veel Engelen uyt den Hemel / om dit getal te helpen volmaaken; en dit behoeft men met den Boer juyst niet te gelooven / om dat het gedrukt is / maar let wel; om dat het in Suna is geschreeven. Als sy nu hier haar Gods-dienst gepleegt hebben / gaan sy na den berg Araphet, 't welk Kennis betekent: want sy beuselen / dat / als Adam en Eva uyt het Paradijs gejaagt wierden / Adam na Indiën, en Eva na Mecca vlugte: maar als sy nu hier na malkanderen weer opsogten / maakten sy omtrent desen Berg met malkanderen weer kennis. Dit staat al mede in 't voor-gemelde Grol-boek Suna. Aan den voet van Araphet is een sandige en vlakke Woestijn / alwaar sy met veel duysenden te gelijk overnagten / vlijtig steentjens raapende / om 'er yeder 63 (dat het taak is) te hebben / terwijl haar grootste Devotarissen gedurig omwandelen / en haar vermaanen / tog geen groote steenen tot kleyne, (om te eer het getal vol te hebben) te breeken, alsoo de geheele Gods-dienst hier door geschonden soude werden. Dese steentjens steeken sy in een sakje / daar mee gaande na Mina, daar Abraham, naa haar voorgeeven / door-reysde / als hy sijn Soon Isaak offeren soude / hier staan drie suylen / wat van den anderen / die met groote hoopen van dese steentjens beset zijn; alsoo 'er de Pelgrims, die hier 3 daagen vertoeven / alle daagen seeven / onder 't gepreevel van een groetenis / om yeder der selve heen werpen / en aldus dese 63 steentjens weer quijt raken.

Bede-vaarden der *Mahometanen*, en meenigte der Pelgrims.

Vertellingjens van d'Engelen.

Van *Adam* en *Eva*.

Beuselwerk van de Pelgrims.

d'Oorsaak van dit heyligdom is / dat Isaak, doen hy sijn Vader volgde / om ge-offert te werden / van den Duyvel is aangesprooken / en geraaden / dat hy hem niet soude gehoorsamen: maar Isaak gehoorsaam blijvende / nam 7 steenen / en dreef hem daar naa mede van hem / en dit beurde soo tot 3 reysen. Ik denk / dat het een naa-aaping sal weesen van Christi versoeking / alwaar de Satan ook driemaal is verdreeven. Die hier meer als eens gaan / zijn by haar in soo groote agting / als by ons de Ridders van Jerusalem: van dit slag is mijn meester. Dit alles is seer dwaas en bespottelijk / en egter werd het by de Turken en Mooren soo vast geloofd / als by ons het Euangelium, jaa sy souden eer alles tot leugen maaken / als dat sy Suna van onwaarheyd souden laten over-tuygen / hoewel het met niet anders / als met diergelijke groltaal en dik-huydige leugens is op-gevold.

Een fabeltje van *Abram*, *Isaak* en de *Duyvel*.

Hoog-agting voor de reysigers naar *Mecca*.

't Was hooglijk te wenssen / dat 'er eenige wierden gevonden / die deese blinde menschen wilden verligten / te meer / wijl sy alreede selfs bekennen / dat *Christus* het woord Gods is, gebooren uyt de Maagt *Maria*, sonder vleeslijke Vader: alleen hier in steekt de meeste swarigheyd / dat sy gelooven / dat *Mahometh* een grooter Propheet geweest is, als *Christus*; dit moest weder-sprooken / en haar het tegen-deel overtuygd werden: men vind 'er wel / die in 't Latijn tegen haar geschreeven hebben; maar wat helpt het / dat men tegens yemand schrijft / of spreekt in een taal / die hy niet en verstaat; ik hoop hier toe nog mijn best te doen / en tot dien eynde Africa te door-reysen: want de boeken / die my daar toe van nooden zijn / zijn hier niet te krijgen: met dit voorneemen heb ik my met mijn knegt na Fez begeeven / alwaar de Mahometaanse Gods-dienst in hooge agting is / en veel van haar Wet-geleerde sig onthouden / hoopende hier van boeken als andere dingen / soo wel

Wat de *Mahometaanen* gelooven en niet gelooven,

Mahometaanse Gods-dienst in hoog-agting te *Fez*.

te

1535.

te ſullen bekoomen/ als my ſal noodig weeſen.

De Schrijver vaart over na *Ceuta*.

Te Gibraltar laagen wy / om 't onvaarbaar weer / omtrent een maand ſtil / en hielden daar met een onſe vaſten en Paaſſen, waar naa wy naar Ceuta over-ſtaaken: dit is de eerſte ſtad in Barbaryen (Africa) maar ik heb op die vaart/ die men anders wel in 3 uuren kan over-ſetten / ſoo veel uyt-geſtaan / dat ik ligtelijk geloof/ 't geen Virgilius van de Zee ſegt.

Ongemak op Zee.

De Stierman riep niet anders/als Ariba à Vela, dat is/hooger boord, laager boord, ondertuſſen had ik de dood-verf al geſet/ en gaf eyndelijk aan Neptuyn ſijn behoorlijken tol: mijn knegt had weynig praats / maar dagt niet te min / was ik aan land, je kreeg me in 't ſchip niet, al konje praaten als brugman: hy mag Eraſmus anders wel lijden /maar wenſte hem nu by hem/ om te ſien/ of 't hem wel luſten ſoude/ met de Zee-vaarende luyden te ſpotten ; jaa hy begon op my ook wel deegelijk te kijven / dat ik om een deel noodelooſe taalen ſoo veel gevaar uytſtond; dog dit geſchiede binnens monds/ al prevelende / ſonder dat men het kon hooren / vreeſende/ gelijk hy my daar-naa bekende/ tegen ſijn meeſter in ſoo een tijd van boet-vaardigheyd / te baffen:

Verhaal van 't gepaſſeerde op deſe over togt.

Daar was onder de matrooſen een Franſman, welke verklaarde / dat hem nooyt ſoo veel Zee-water was over 't hooft geſtooven, al-hoewel hy by-naa alle Zeën doorkruyſt had: dees maakte my in 't eerſt heel bang / ſeggende tegens de Schippers/ dat ſy kleyn zeyl moeſten maken. Daar was ook een burger van Ceuta, die dit water menigmaal had over-geſcheept/ en mede ſeyde: dat hy 't nooyt ſoo hol had ſien afloopen ; nog was 'er een Portugys, die ſeer bevaren was / deſe ſloeg dikwils een kruys voor hem / als hy maar een hooge golf op ons ſag aan-rollen; de Stuurman riep ſelf geduurig / God bewaar ons voor de diepe golven: ik laat een ander denken / hoe wy te moede waren/ als de Schippers ſelfs ſoo praaten.

Anker by *Bullonen* uytgeſmeeten.

Langen tijd geſukkeld hebbende / dreeven wy aan een ſtrand / die ſy Bullonen noemen; hier ſmeeten wy 't anker uyt en ſy begonnen moſſelen te ſoeken / die hier aan de klippen hongen / dat egter voor mijn ontleedigde maag een on-aangename ſpijs was. Ceuta lag hier nog een mijl van daan/ en wy dagten hier ſoo lang te toeven / tot dat de wind wat ſoude ſtillen / maar de Franſman, nog den burger van Ceuta konden ſoo lang niet wagten / en begaaven haar te voet naa de Stad toe / met nog eenige / die haar volgden: ondertuſſen verwagten wy beter weer/ dog de wind ſtak hoe langer / hoe meer op: daar ging nog een jongman te voet na de Stad toe / tegens dank van de Schippers/ doen ſeyde mijn knegt/ laat ons mede maar te voet gaan, en 't prijkel der Zee mijden: hier was ik ſeer in mijn eynd/ want ſoo wy 't ſchip verlieten / moeſten wy over ſteyle bergen klauteren / daar ſulke voet-gangers/ als ik ben / niet veel raad toe weeten: ten anderen hadden wy ook ſtroopers af te wagten / die op deſe gebergten niet ſelden de reyſigers uytſchudden: maar mijn knegt ſeyde / dat wil ik liever, als de Zee uytſtaan, want die komt om 't heele lijf en 't goed daar by: ſoo ons de *Mooren* krijgen, 't is om 2 jaar ſteen-draagen, of muyl-drijven te doen, en de jonge Prins *Henrik* van *Portugaal*, ſal ons nog wel eer loſſen. De Leeſer weete / dat deſe Prins *Henrik* daar na Cardinaal en eyndelijk Koning van *Portugaal* was, Oom van Koning *Sebaſtiaan*, die 1578. in *Africa* bleef.

Gaan te voet na *Ceuta*.

Na kort beraad gaven wy ons met den jongeling op de lappen; de Schippers wilden ons weer t' ſcheep hebben / maar de Portugys ontraade het ons: dus kroopen wy over de klippen / en ſoo haaſt wy aan den voet van 't gebergte quamen / ſaagen wy ons ſchip heenen zeylen: wy ſtonden hier heel verſet / alſoo wy de weg niet en wiſten / maar naa veel ſoekens vonden wy een haaſe-paadje / dat wy inſloegen; de weg viel my ſeer bang / want ik had een rok / een mantel en pantouffelen: maar doen wy op de hoogte waren / gaf ik mijn knegt de kleeren over / hier door wierd ik wat rapper / om de woeſte plaatſen te paſſeeren / alwaar wy niets / als vervallene hutjens van Mooren ſaagen. De jongman / die wat voor uyt was gegaan / wagte ons in / ſeggende / laat ons by malkanderen blijven, hier is 't gevaarlijk te gaan / aldus hadden wy geſelſchap / en quamen met Sonne-ſchyn nog binnen Ceuta.

Naauwkeurig verhaal van deſe korte reys.

1535.

Komſt te *Ceuta*.

In de nagt quam ons ſchip eerſt voor de Stad/ ſoo dat het op Zee moeſt blijven / wy haalden 's morgens onſe bagagie daar uyt / en onſe Schippers ſeyden / dat ſy dien nagt nog veel harder weer hadden uytgeſtaan, als doen wy t' ſcheep waren, jaa dat 'er het onſe maar ſpeelen gaan by was geweeſt.

Verhaal van een *Portugys*.

Drie dagen daar naa ſprak ik den Portugys, die t' ſcheep was gebleeven / welke ſeyde / had gy t' ſcheep geweeſt, je had van de ſchrik dood gebleeven; want hoewel ik het Zee-vaaren gewent ben, gaat 'er nog een ſchrik over mijn lijf, als ik 'er aan denk: de Zee ſtoof wel ſoo hoog als een tooren, en ons ſchip vroetede daar tuſſen door: hy vertelde nog meer andere dingen / die ik liever hoorde/ als ſelf ſag.

Paas-houding der *Mooren*.

Te Ceuta bleeven wy vier dagen / en ſaagen de Mooren haar Paaſſen houden: ſy waaren veel meer over my / als ik over haar verwonderd / want ik wiſt nu haar zeeden en manieren / door-dien ikſe van mijn Meeſter al meeſt gehoord had. Hy had my mede gewaarſchouwt / dat ik de *Turken*, nog *Jooden* niet veel betrouwen ſoude. Ik ſeyde rond uyt / dat ik 'er quam, om de taal te leeren, en allerhande boeken te bekoomen, ſeggende / dat 'er in *Nederland* alle taalen geleerd wierden, uytgenoomen de *Arabiſche*, en dat ik die daar ook ſogt te brengen: Als yemand tegen my diſputeeren wilde / ſeyde ik / tot dien eynde daar niet gekoomen te weeſen, maar alleen om de taal te leeren.

Woorden des Schrijvers tegen de *Mooren*.

Sy verwonderden haar ſeer / dat ik het Arabis ſoo ſuyver ſprak / en dat ik hier en daar wat uyt den Alcoran by-bragt / jaa daar was ſulken toeloop van volk / dat ik ſomtijds mijn eygen dingen niet doen kon / ſoo waren ſy over de Nederlanders verwonderd / dat nog hooger loopt / ſy eerden my voor eenen Arabiſchen Orateur: ſy bragten ſeeker jongman by my / die vijf jaar te Fez geſtudeert had / den welken ik egter in aller tegen-woordigheyd / fouten in ſijn ſpraak aanwees: dit ſchrijf ik niet tot roem / maar om mijnen yver in deſe ſaak te betoonen.

Verwondering der *Mooren* over den Schrijver.

Van Ceuta zijn wy eerſt naa Tetouan, en den negen-en-twintigſten April naa Fez vertrokken: wy ſliepen op deſe reys / twee nagten onder een tent / alſoo 'er een ſeer ſwaaren reegen was gevallen / en 't waater ſoo ſnel langs de gebergtens dreef / dat de weegen onbruykbaar waaren ; ſoo haaſt als dit wat minderde / hebben wy onſe reys vervordert / koomende den vierden Mey binnen Fez.

Die tot *Fez* komt.

Dit is een groote en treffelijke Stad / ik vervoegde my by den Koning / en begroete hem in 't Arabis; ik had veel ſpraak met hem / verhaalende de reeden / waarom ik daar quam / hy antwoorde / dat hy van mijn komſt al verwittigt was, (ſonder twijffel van mijn geweeſen Meeſter in Spanjen) my beloovende alle hulp en byſtand: hy verſogt mede / dat ik mijn Meeſter daar ſoude ontbieden, alſoo ſijn geleerdheyd, daar ook al was berugt en beroemt geworden.

Beſchrijving van *Fez*.

Wat nu de Stad Fez betreft / die is gedeelt in twee deelen / waar van het eene / zijnde d'oude Stad / ſeer groot en volk-rijk is / men ſeyd: datter wel 400 kerken in zijn / en ruym ſoo veel Badſtooven / dewijl de Mahometaanen ſoo veel van waſſchen houden / ſy gebruyken veel hand-moolens / daar ſy de Chriſten-Slaaven ſeer mede plaagen: want men leert niet als al te wel / wat Terentius ſeggen wil / als hy ſegt: ik heb *Davus* aan de Moolen geſet. De nieuwe Stad legt omtrent een half uur van d'oude / en daar is het Koninklijk Hof; niet ver hier van daan / ſtaat de grootſte Moſquè, in ſijne Muuren / en Toorens; hebbende een Italiaanſe mijl in de rondte / ſy heeft na mijn meening / agt hooge Schoolen / en daar

woo-

1535.

Wat aldaar, en tot Tunis meest in agting is.

woonen omtrent 4000 menschen. Den Alcoran werd nergens soo hoog/ als te Fez geagt; maar tot Tunis, leert men alle andere konsten/ en wetenschappen; hier zijnse altijd met den Alcoran besig/ die hier in ervaaren zijn/ noemense Alfakins, of wijse; sy laaten de kinderen van jongs of aan den Alcoran van buyten leeren / al-hoewel sy 'er niet van verstaan / egter vind men dit boek in geen schoolen / alleen schrijft haar de meester een les voor / op een houtte bordetje / en als sy die konnen / geeft hy 's anderen daags weer een ander/ also leeren sy in 2 jaar/ of daar omtrent/ den heelen Alcoran op haar duympje.

Hoe de Mooren den Alcoran van buyten leeren.

Men vind'er meer / die den Alcoran soo konnen / als die hem t'huys hebben / soo dat 'er geen fouten in konnen sluypen : dan leeren sy nog een Boek / daar haare Zeeden in staan / als mede de Letter-konst, of Grammatica, die thans van eenen Ibum Melik in 1000 vaarsen begreepen is : dit moeten sy alles van buyten leeren / sonder ooyt een Boekje in 't School te brengen / daar sommige 4/ andere maar 2 jaaren meede besig zijn: als sy yets van haar taal willen bewijsen / neemen sy fluks haar toevlugt tot den Alcoran, die is als het rigtsnoer / daar sy alles na schikken. Haar ontbreeken ook geen Poëten, die sy veel agten / maar weynig met verstand leesen / en even soo doen sy met den Alcoran, die sy meer uyt gewoonte door-leesen / en daar uyt veel van buyten rabbelen / als sy hem met aandagt / en oordeel souden ondersoeken. Haare Schoolen zijn ook haar kerken / nog vind men 'er eenige Boek-winkels; alleen op den Vrydag, (zijnde haar Sabbath) naa ge-eyndigde Gods-dienst / begeeven sig eenige boekkraamertjens in de Kerk / hier moogen de Christenen ook komen koopen / wanneer sy getroost zijn / om haar te laaten dood smijten.

Van haar Zeede-lessen, en Letter-konst.

Ook van haare Digters.

En Boek-kraamers.

Men weet hier van geen Drukkery : ik had gehoopt door de gunst des Konings aan eenige boeken te raaken / maar ik bevond / dat sy haar woord hielden / even als haare van ouds in trouwloosheyd berugte Voor-vaders (de Pœni) gewoon waaren; welke Pœni, dat is / die van *Carthago*, thans *Barbaryen*, zijn van al-oude tijden in ontrouw vermaart, en tot een spreek-woord geworden. Hoewel ik het den Koning nog soo seer niet kan wijten / als eenen anderen schelm / dit my in desen veel naa-deel heeft toegebragt / daar ik tot nog toe (God-dank) gelukkig ben door geraakt.

Regts-geding der Mahometaanen.

Maar hoe veele ongemakken ook / dat dit rouwe Land heeft / is 't nogtans van twee doodelijke plaagen verlost / naamelijk van Regts-geleerde / en Genees-Heeren / want alle Pleyt-saaken die hier voor-vallen / en welke meest spruyten uyt Vrouwen te trouwen, of te verlaaten, spreeken de Regters terstont uyt / en al haar siekten geneesen sy met vuur aan de Naavel te houden / uytgenoomen / dat sy thans Avicenna meer beginnen te leesen. Haaren hoogsten roem is Mahometh, dien ik ook self gesien heb / soo 't geen hy van sig selfs getuygt / maar vast gaat : alsoo hy segt / die mijn in den droom, of elders siet, beschouwt mijn self, want de Duyvel kan sig in mijn gedaante niet her-scheppen.

1535.

Droom des Schrijvers.

't Was dan in December, dat ik droomde / dat ik hem uyt een honde-buyk sag voort-koomen, en snel heen vliegen, soo dat ook het geruys van sijn vleugels my wakker maakte : 't is immers niet te gelooven / dat sulk een Propheet sig self vergrijpen sou / of hy moest de waarheyd met een slinksen trek bedekken / als dit voor-beeld sal uyt-wijsen : „ daar quam eens een oud wijf by hem vraagen / of se ook in den Hemel sou koomen, hy „ antwoorde al lacchende: daar koomen geen ou- „ de Besjens in den Hemel ; de Vrouw dit hoo- „ rende quelde haar seer / en begon te weenen / al- „ soo sy dien trek niet verstond / dat sy 'er jonk / „ jeugdig en volmaakt in koomen moest.

Onbekommertheyd van de Mahometaanen.

De Mooren en Turken, zijn niet seer bekommert voor den morgen / gelijk in 't Euangelium geschreeven is: wat haar ook over-komt / sy seggen altijd / God zy lof en dank, sonder vloeken / of sweeren / wesvalven ik ten hoogsten beklaag / dat een Volk / 't welk anders seer devoot en Gods-dienstig is / in valse Ketteryen versonken legt; ik soude niet hoog genoeg konnen ophaalen / nog bequaamelijk konnen beschrijven / hoe wonder / yverig en yverig dat sy voor haar Duyvels geloof zijn.

Des Schrijvers beklag over dese vervoerde menschen.

Doen ik daar eerst gekoomen was / dagt het eenige van haar vreemd / en niet geloofelijk / dat ik om haar taal alleen te leeren / soo veel gevaaren / moeyten en kosten ondergaan soude.

Wat haare Heyligen van den Schrijver gevoelden.

Sommige van haare Heyligen, en Devotarissen, die na Mecca reysen / op seekeren tijd by den anderen eendragtelijk vergaadert zijnde / begonden in 't heymelijk van my te mompelen / vindende in haare boeken dusdanige voor-segging (Prophetye;) dat 'er uyt vreemde Landen een statig Man, groot en aansienlijk van gedaante, en ontsaghelijk van weesen koomen soude, om *Mahometh* te verderven, en die door heel *Barbaryen* soude reysen, en eyndelijk te *Marocco* sterven. Seeker Christen-Slaaf / daar sy geen vermoeden op hadden / hoorde dese overleggingen en raadslaagen / in 't huys van sijn Heer / daar dese heylige vergaadert waaren / en vertelde het aan sommige lieden / 't welk als het my ter ooren quam / kon ik my van laghen niet onthouden / hoe wel 't my ook seer bedroefde en smerte / dat dese arme menschen / door dien Aarts-bedrieger Mahometh, soo ellendig verleyt zijn. Dit Helle-wigt ontkent / dat de Heere *Christus* gekruyst is; dat hy een Verlosser van 't vervallen Menschdom is ; hy ontkend de Alder-heyligste Drie-eenheyd; en dit zijn de voornaamste grond-vesten / van ons alder-dierbaarst geloof. Hier in is dan al de swaarigheyd bestaande / dat men haar dit uyt het hooft praate: maar daar toe is geen kans of middel / of men moet het Arabisch vast hebben.

Dat hem ter ooren komt.

Gods-lasteringen van Mahometh.

Wens des Schrijvers.

Dog deselve genaadige / en mensch-lievende God / en barmhertige Vader / die de gantse Weereld / uyt de Hel der Afgodery / en diepe nagt van over-loof / en onweetenheyd gehaalt heeft / kan se ook uyt de duysternis van een Kettery wel verlossen / 't welk ik bid en hoop / dat hem een-maal sal gelieven.

E Y N D E.

RE-

REGISTER,

Der voornaame ſaaken vervat in de *Voyagie* van *Nicolaas Clenard.*

AArdige vraagen en antwoord tuſſen *Clenard*, een Waardin en een Waard, 5
Academie te *Salamanka* is de beſte van *Spanjen*, 6
Agting der *Turken* en *Mooren* voor den *Alcoran*, 7
Ajuyn (gebraaden) voor een lekker-beetje gegeeten, 5
Alcoran by den *Turken* en *Mooren* hoog geagt, 7
——— eenige ſtaaltjens van des ſelfs inhoud, ibid.
——— nergens hooger, als te *Fez* geagt, 11
——— werd van de Kinderen van jongs op van buyten geleerd, ibid.
——— is hun rigt-ſnoer van alles, ibid.
Araphet een Berg, wat de *Mahometaanen* hier van beuſelen, 8
Arbeyden by de *Portugyſen* voor ſchande geagt, 2
Ariba à Vela wat te ſeggen is, 9

B.

BAd-ſtooven binnen *Fez*, 10
Biſcaayen een ſlegte plaats voor vreemdelingen, 1
Bullonen een ſtrand-plaats by *Ceuta*, 9

C.

CEuta de eerſte Stad in *Barbaryen*, 9
Chriſtenen moogen niet in de kerken der *Mooren* koomen, 11
Clenard, ſiet *Nicolaus Clenard*.
Coimbra de eerſte Hooge-ſchool van *Portugaal*, 6

D.

DRink-glas (1) in een Herberg, 1
Droom van *Clenard*, in welke hy *Mahometh* ſag, 12
Drukkery word niet te *Fez* gevonden, 11
Duur-koop teeren in *Portugaal*, 6

E.

EVora een Stad in *Portugaal*, heeft veele *Mooren*, 1
——— des ſelfs gewoontens aldaar beſchreeven, 2
——— heeft gebrek des Somers aan water, 3

F.

FErdinand verſorgt *Clenard* met leevens-middelen, 1
Fez, een Stad in *Africa* beſchreeven, 10
Franciſcus Vittoria raad *Clenard*, om tegen *Mahometh* te ſchrijven, 7

G.

GEdagten van *Mahometh* over het *Paradijs*, 7
Geloof der *Mahometaanen*, 8
Gods-dienſt der *Mahometaanen* by die van *Fez* in hoog agting, ibid.
Gods-laſteringen van *Mahometh*, 12
Grootsheyd der *Portugyſen*, 2

H.

HAnd moolens binnen *Fez*, 10
Haaver werd in *Spanjen* niet gevonden, 4
Herberg by *Victoria* had niet meer als 1 Drink-glas, 1
——— in *Portugaal*, heeft geen Wijn, en naauwlijks waater, 3
Hoog-moed der *Portugyſen*, als mede die der Slaaven, 2
Hooy werd niet gevonden in *Spanjen*, 4
Hutje voor een Herberg in *Portugaal* ſeer ſlegt, ibid.

K.

KErken (400) binnen *Fez*, 10
Kettery van *Mahometh* over al verſpreyt, 7
Klagten van *Clenard* over de ſlegte Herbergen in *Portugaal*, 5
Koning van *Fez* belooft aan *Clenard* alle hulp en by ſtand, 10

L.

LEuyheyd der *Portugyſen*, 2

M.

MAhometh op wat wijſe geſegt word, te konnen geſien werden, 11
Mahometaanen moeten eens van haar leeven in Bede-vaard naar *Mecca* gaan, 8

N.

NIcolaas Clenard Reyſt van *Leuven* na *Parijs*, en van daar in *Gaſconje*, 1
——— komt te *Burgos*, *Valladolid* en *Salamanka*, ibid.
——— huurd 3 Muyl-Eſels en reyſd van *Evora* na *Braga*, 3
——— komt aan een ſlegte Herberg, ibid.
——— heeft aldaar een ſlegt onthaal, ibid.
——— vertrekt en komt wederom aan een ſlegte Herberg, 5
——— heeft een ſlegte ontmoeting met een Waardin, ibid.
——— raakt na lang praaten aan een Bed, 6
——— komt te *Coimbra*, *Braga* en *Caſtel-branco*, ibid.
——— komt by een Potte-bakker te *Sevilien*, van wien hy *Arabis* ſoekt te leeren, ibid.
——— trekt na *Granaada*, van daar na *Almeria*, ibid.
——— maakt een verdrag met den *Marquis* van *Granaada*, ibid.
——— word geraaden tegen *Mahometh* te ſchrijven, ibid.
——— vaart van *Gibraltar* naar *Ceuta*, 9
——— komt by *Bullonnen* ten Anker en gaat te voer na *Ceuta*, 9, 10
——— word gewaarſchouwt de *Jooden*, nog *Mooren* niet te vertrouwen, ibid.
——— word van de *Mooren* voor een *Arabiſen* Orateur geagt, ibid.
——— komt te *Fez*, en vervoegt ſig by den Koning, ibid.
——— wat van hem by de *Mahometaanen* gemompelt wierd, 12

O.

ONbekommertheyd der *Mahometaanen*, ibid.
Ongemak op de Zee tuſſen *Gibraltar* en *Ceuta*, 9
Ontmoetinge van *Clenard* met een Waard, 5
——— als mede met een Waardin, ibid.

P.

PAradijs hoe in den *Alcoran* uytgelegt, 7
Pelgrims gaan alle jaaren ten getalle van 600000 naar *Mecca*, 8
Pincianus heeft het *Arabis* van een Potte bakker geleerd, 6
Poëten by de *Mooren* hoog geagt, 11
Portugys verhaald het ongemak van de Zee aan *Clenard*, 10
Portugyſen te *Evora*, willen niet voor knegt, of meyd dienen, 2
Potte-bakker is ſeer ervaaren in d'*Arabiſe* Taal, 6
——— weygerd *Clenard* d'*Arabiſe* Taal te leeren, ibid.
Pragt, waar mede de *Portugyſen* te *Evora* uyt-rijden, 2
Prophetye by de *Mahometaanen* ontrent *Mahometh*, 12

R.

REgts-geding der *Mahometaanen*, 11
Reyſigers die driemaal te *Mecca* geweeſt zijn in hoog-agting by de *Turken* en *Mooren*, 8
Reys luſt van *Clenard*, 1

S.

SAlamanka een plaats van alles vol op, 1
——— heeft de beſte *Academie* van *Spanjen*, 6
t'Saamen ſpraak ſeer aardig tuſſen *Mahometh* en een Besje, 12
Sin-ſpeeling van *Clenard* op den *Tagus*, 6
Slaap-plaatſen in *Portugaal* ſeer elendig, 4
Slaaven en Slaavinnen te *Evora* beſchreeven, 2
——— in *Portugaal* willen geen Ambagt leeren, ibid.
——— op wat manier hunne Heeren ten dienſt ſtaan, 3
Spreek-woord van *Vrankrijk* en *Spanjen*, 1
Steenen (63) tot wat eynde van de *Pelgrims* van *Mecca* gebruykt, 8
——— waar van daan dit ſijn oorſprong heeft, ibid.
Suna een boek, behelſende alle woorden en werken van *Mahometh*, 7

V.

VErdrag tuſſen *Clenard* en den *Marquis* van *Granaada*, 6
Vrankrijk gepreeſen, 1
Vrouwen te *Evora* willen niet te merkt gaan, maar wel by-ſlaapen, 2
——— meer in het *Paradijs*, als Mannen volgens den *Alcoran*, 7
Vrydag is de *Sabbath* der *Mooren*, 11

W.

WAard voor een buffel uytgemaakt, 5
——— aardige ontmoeting tuſſen deſe en *Clenard*, ibid.
Water te *Evora* van de Wijven op de markt te koop gebragt, 3
——— werd van groote Heeten ſonder ſchande aldaar gedronken, ibid.
Weegen ſeer ſlegt in *Portugaal*, 4
Wenſch van *Clenard* over de *Mahometaanen*, 12

EYNDE.

RE.

Uytgevoerd te LEYDEN door PIETER VANDER AA met Privilegie.

Nicolaas Cleaard.